

უმაღლესი განათლება დიდი ბრიტანეთსა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებულ სამეფოში

ქეთევან ჭკუასელი, რუსუდან სანაძე

ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თვითსწავლების სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პედაგოგიკის კათედრა

სტატია მიმოხილვითი ხასიათისაა და ეყრდნობა ლიტერატურაში მითითებულ მასალებს. სტატიის მიზანია გააცნოს ქართულ საზოგადოებას დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებულ სამეფოში მოქმედი უმაღლესი განათლების სისტემა.

უმაღლესი განათლების დაწესებულებების ისტორია

დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებულ სამეფოში¹ სულ 90 უნივერსიტეტია (73 ინგლისში, 13 შოტლანდიაში, ორ-ორი უელსში და ჩრდილოეთ ირლანდიაში). ქრონოლოგიურად უნივერსიტეტები გაერთიანებულ სამეფოში ოთხ ნაკადად დაარსდა. **პირველი ნაკადი** - ოქსფორდის და კემბრიჯის უნივერსიტეტები, რომელთაც XI-XII საუკუნეების მიჯნაზე ჩაეყარათ საფუძველი. XIX საუკუნეში საწარმოო ბაზრის მოთხოვნილებების ზრდამ გამოიწვია **მეორე ნაკადის**, ე.წ. “წითელაგურიანი უნივერსიტეტების” წარმოქმნა, რომლებიც ინდუსტრიული ბაზრის დარგობრივი სპეციალისტებით მომარაგებას უზრუნველყოფდა. **მესამე ნაკადის** უნივერსიტეტები 1960 წელს დაარსდა. ასეთი უნივერსიტეტების რაოდენობრივი მატება გამოწვეული იყო არა მხოლოდ ბაზარზე სპეციალისტების საჭიროებით, არამედ საზოგადოების მზარდი მოთხოვნებით უმაღლესი განათლების მიმართ. უკანასკნელი, **მეოთხე ნაკადის** უნივერსიტეტები პოლიტექნიკურ სასწავლებლებს წარმოადგენდნენ, რომლებმაც 1992 წელს უნივერსიტეტის სტატუსი მოიპოვეს. პირველი ორი ნაკადის უნივერსიტეტებს სამეფო განკარგულების (Royal Charter) თანახმად ჩაეყარათ საფუძველი, ხოლო შემდგომი, ორი პარლამენტის მიერ მიღებულ კანონმდებლობის (Parliamentary Statute) საფუძველზე განვითარდა. დაარსების საფუძველის მიუხედავად, საუნივერსიტეტო დებულებაში და კანონში ნებისმიერი შესწორება ან დამატება, თავად უნივერსიტეტების წარდგენის შემდეგ, სამეფო ხელისუფლების განკარგულებით, უნივერსიტეტის პირადი საბჭოს მიერ ხორციელდება. ყოველი უნივერსიტეტი თავად განსაზღვრავს, რომელი ხარისხი თუ კვალიფიკაცია იქნება შეთავაზებული საზოგადოებისათვის.

როგორც ცნობილია, გაერთიანებულ სამეფოში უმაღლესი განათლების მიღება უნივერსიტეტის გარდა სხვა უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებაშიც იყო შესაძლებელი, ანუ არსებობდა უმაღლესი განათლების ე.წ. ბინარული სისტემა (Binary system, ზოგიერთ წყაროში ბინარული სისტემა დუალური სისტემის – Dual system სახელითაცაა მოხსენიებული). პოლიტექნიკური სასწავლებლების უნივერსიტეტებად გადაკეთებამ, გამოიწვია ბინარული სისტემის მოსპობა და უმაღლესი განათლების სფეროში, უნივერსიტეტებისგან შემდგარი უნიფიცირებული სისტემის (Unified system) დაფუძნება ე.ი. 1992 წლის ცვლილებებმა, უმაღლესი განათლების ავტონომიური სისტემა ჩამოაყალიბა. შეიქმნა უნიფიცირებული სტრუქტურა ცალკეული დამფინანსებელი საბჭოებით ინგლისის, შოტლანდიისა და უელსისათვის. ამასთან ყველა უნივერსიტეტი,

¹ UK – United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland – დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო, ტექსტში მოხსენიებულია როგორც გაერთიანებული სამეფო (United Kingdom).

გარდა ბუკინჰემის უნივერსიტეტისა, სახელმწიფო დაფინანსებაზე გადავიდა. 1992 წლის დადგენილება - “შემდგომი და უმაღლესი განათლების დაწესებულებების შესახებ” (The Further and Higher Education Act 1992), ინგლისსა და უელსში უმაღლესი განათლების ყველა დაწესებულებას აძლევს უფლებას თავის დასახელებაში შეიტანოს სიტყვა “უნივერსიტეტი”. ეს უფლება ყველა პოლიტექნიკურმა სასწავლებელმა გამოიყენა. მხოლოდ ერთმა – Anglia Polytechnic University გადაწყვიტა თავის დასახელებაში შეენარჩუნებინა სიტყვა “პოლიტექნიკუმი”. მომავალში, უმაღლესი განათლების ახალ დაწესებულებებს დასახელების შერჩევისას სიტყვა “პოლიტექნიკუმი” არ მიენიჭებათ. მიუხედავად იმისა, რომ სგაერთიანებულ სამეფოში უნიფიცირებული სტრუქტურაა, საუნივერსიტეტო სექტორი (ლიტერატურული წყაროებიც), ტრადიციულ უნივერსიტეტებსა და ყოფილ პოლიტექნიკურ სასწავლებლებთან მიმართებაში, კვლავ იყენებს სიტყვებს “ძველი” და “ახალი უნივერსიტეტი”.

“ძველი უნივერსიტეტები” უნივერსიტეტებად 1992 წლამდე დაარსდნენ. საზოგადოდ, “ძველი უნივერსიტეტები” არ აწარმოებენ პროფესიულ ტრენინგებს (Professional training), არ უშვებენ მოკლევადიანი კურსებით პროფესიულ კადრებს. თუმცა, შემოთავაზებულია პროფესიულად აკრედიტებული ხარისხების კურსთა ფართო არჩევანი, რომლებიც მოიცავენ საინჟინრო, საბუჰალატრო, მასწავლებელთა ტრენინგებს, სამედიცინო, ბიბლიოთეკარის და ინფორმაციულ მეცნიერებათა სწავლებებს. პროფესიული საქმიანობის პრაქტიკაში გამოყენების შეზღუდვები, როგორც წესი, გამოცდების ჩაბარების ან პროფესიულ ორგანიზაციათა (ისეთები როგორცაა საზოგადოებრივი ფინანსების და ბუჰალატერიის ინსტიტუტი და ლეგალური განათლების საბჭო) აკრედიტირების შედეგად ხდება ცნობილი.

“ახალი უნივერსიტეტების” უმეტესობა ძველი პოლიტექნიკური სასწავლებლებია. ეს სასწავლებლები თავდაპირველად მუშებისათვის ზოგადი ცოდნის მიღებისა და ინდუსტრიული უნარების განვითარებისათვის დაარსდა. სწავლება დროის სრული (Full-time) ან ნაწილობრივი (Part-time) დატვირთვით მიმდინარეობდა. მათი როლი ბრიტანეთის და კანადის პარლამენტის ქვედა პალატის (Parliament house of commons) მიერ 1966 წელს მიღებული ე.წ. თეთრი ქაღალდის - “პოლიტექნიკუმებისა და სხვა კოლეჯთა გეგმა” (White Paper, “A Plan for the Polytechnics and Other Colleges”) საფუძველზე შეიცვალა. ამ დოკუმენტში პოლიტექნიკური სასწავლებლები, ინდუსტრიის ბიზნესთან დამაკავშირებელ, უმაღლესი განათლების რეგიონალურ ცენტრებადაა მოხსენიებული. 1988 წლის განათლების რეფორმის აქტმა ინგლისში პოლიტექნიკური სასწავლებლები, კოლეჯები და უმაღლესი განათლების დაწესებულებები, რომლებიც აგრეთვე ავტონომიური იყვნენ, ადგილობრივი განათლების კონტროლს ჩამოაცილა. 1992 წლის კანონის ძალით, დასახელებაში სიტყვა “უნივერსიტეტის” გამოყენების უფლება, ასევე სხვა უმაღლესი განათლების დაწესებულებებმაც მიიღეს (მაგ. ტექნოლოგიურმა ინსტიტუტებმა).

1969 წელს, თითქმის ტრადიციული უმაღლესი განათლების მსგავსი ე.წ. ღია უნივერსიტეტები (Open University) დაარსდა. ამჟამად ისინი გაერთიანებულ სამეფოში დროის ნაწილობრივი დატვირთვის ხარისხების (Part-time degrees) მთავარი უზრუნველმყოფი დაწესებულებებია. ეს ავტონომიური დაწესებულებები, ხარისხებს უნივერსიტეტების მსგავსად ანიჭებენ. თუმცა, სხვა უნივერსიტეტებისგან განსხვავებით, მათი დაფინანსება განათლებისა და მეცნიერებათა დეპარტამენტიდან (DES) უფრო დიდია, ვიდრე უმაღლესი განათლების დამფინანსებელი საბჭოდან

(HEFC). ღია უნივერსიტეტების მიერ შემოთავაზებული პროგრამის ტიპებია: ხარისხამდელი (Undergraduate), ხარისხისშემდგომი (Postgraduate), უწყვეტი განათლებისა და “გამოცდილების შემდგომი” კურსები (Continuing education and “Post experience” courses). მესამე ტიპის კურსები განკუთვნილია იმ სტუდენტთათვის, რომელთაც არ სურთ ხარისხამდელად (Undergraduate) დარეგისტრირება. აღნიშნული კურსები შეიძლება შეიცავდნენ მოდულებს, როგორც ხარისხამდელი პროგრამებიდან, ასევე სპეციალური განვითარების მოკლევადიან ტრეინინგებს. ამ სამი ძირითადი ტიპის განათლებასთან ერთად, ღია უნივერსიტეტის მიერ ზოგიერთი სადიპლომო პროგრამაცაა (Diploma courses) შემოთავაზებული.

ღია უნივერსიტეტებში, სწავლება უმეტესად დისტანციურად მიმდინარეობს. გამოიყენება სატელევიზიო და რადიო მაუწყებლობა, აუდიო ჩანაწერები და ა.შ. ბევრი კურსის გასავლელად, სტუდენტები ვალდებული არიან ჩაეწერონ საზაფხულო სკოლაში. მეცადინეობები არჩეული უნივერსიტეტის ტერიტორიაზე, ზაფხულის არდადეგების განმავლობაში ტარდება. რეგულარული კონსულტაციები კი, ადგილობრივ სასწავლო ცენტრებში მიმდინარეობს.

საუნივერსიტეტო განათლების სტრუქტურა

გაერთიანებულ სამეფოში ყველა სასწავლო დაწესებულება ვალდებულია სტუდენტებს შესთავაზოს დისციპლინათა ფართო არჩევანი. უნივერსიტეტებმა, განურჩევლად თავდაპირველი სტატუსისა, უმაღლესი განათლების დამფინანსებელი საბჭოების (HEFC) მიერ წარმოდგენილ და ჩრდილოეთ ირლანდიის განათლების დეპარტამენტთან (DENI) შეთანხმებულ 11 კურიკულუმიდან, 5-ში უნდა გადაანაწილონ სტუდენტები. კურსთა მრავალფეროვანი ჩამონათვალი ხელმისაწვდომია ყოველწლიურ ცნობარებში (უნივერსიტეტებისა და კოლეჯებში ჩარიცხვის სერვისი UCAS; გაერთიანებულ სამეფოთა უნივერსიტეტები; ბრიტანეთის საელჩო).

ყველა სასწავლებელი, თითოეული საგნის სწავლებისათვის საჭირო საათების რაოდენობას განსაზღვრავს. სტუდენტები ზოგიერთი საგნის შესწავლისათვის განკუთვნილი დროის ძირითად ნაწილს აუდიტორიაში ატარებენ, ზოგიერთი დისციპლინა კი პირიქით, დამოუკიდებელ მუშაობაზე ითხოვს დიდი დროის ხარჯვას.

აკადემიური წელი ტრადიციულად სამ პერიოდადაა დაყოფილი, თუმცა, წელიწადში 2 სემესტრიანი სწავლების მოდულარული სისტემა უფრო საზოგადო ხდება. ბევრ დაწესებულებაში ფუნქციონირებს კრედიტების დაგროვების და გადატანის სქემა (CAT), რომლის მიზანია დაეხმაროს სტუდენტებს შექმნას სწავლების პირადი პროგრამა ხარისხის მოპოვებისათვის. CAT-ის ფარგლებში სტუდენტებს კრედიტები უკვე მიღებული განათლების ან სამუშაო გამოცდილების გამო შეიძლება მიენიჭოთ. CAT-ი ხარისხის მოპოვების საშუალებას იმ სტუდენტებსაც აძლევს, რომელთაც სწავლების გრძელვადიანი პერიოდის არჩევა არ შეუძლიათ. დაწესებულებებს ასევე შეუძლიათ CAT-ის თავსებადი ადგილობრივი სქემის ფორმირება, რომელიც სტუდენტს საშუალებას მისცემს აირჩიოს დაწესებულების მიერ შეთავაზებულ კურსთაგან განსხვავებული კურსები, მაგრამ ისე, რომ კრედიტები ჩეთვლებათ ხარისხისათვის მოსაპოვებელ კრედიტთა რაოდენობაში.

სასწავლებლებს ასევე შეუძლიათ შესთავაზონ და აარჩევიონ სტუდენტებს ისეთი კურსები, რომლებიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ადგილობრივი საზოგადოებისათვის. შეუძლიათ შესთავაზონ დროის ნაწილობრივი დატვირთვის კურსები (part-time courses), რომლებიც სამუშაოსაგან თავისუფალ დროს ან საღამოს

საათებში პროფესიულ წინსვლას უზრუნველყოფს, ან დამოკიდებულია პირად ინტერესზე მაგალითად გეოგრაფიის, ისტორიის, ენების ან ლიტერატურის კლასები.

დიპლომების და ხარისხების მინიჭება

გაერთიანებული სამეფოს უნივერსიტეტებში შემდეგი ხარისხების მოპოვებაა შესაძლებელი:

დონე 1: უმაღლესი განათლების სერთიფიკატი

დონე 2: საბაზისო ხარისხი, ჩვეულებრივი ბაკალავრის ხარისხი, უმაღლესი ნაციონალური დიპლომი, უმაღლესი განათლების დიპლომი.

დონე 3: ბაკალავრის საპატიო ხარისხები, დამამთავრებელი სერთიფიკატები და დიპლომები

დონე 4: მაგისტრის ხარისხები, ხარისხისშემდგომი სერთიფიკატები და დიპლომები.

დონე 5: დოქტორის ხარისხი

ხარისხამდელი პროგრამები

უმაღლესი განათლების სერთიფიკატები

უმაღლესი განათლების სერთიფიკატები (Certificates of Higher Education) გამიზნულია იმათთვის, ვისაც სურვილი აქვთ ისწავლონ დროის ნაწილობრივი დატვირთვით უმაღლესი განათლების დონეზე და არ ექნებათ გრძელვადიანი ვალდებულებები დროის ნაწილობრივი დატვირთვის ხარისხის (part-time degree) მოსაპოვებლად. დონე 1-ზე (ხარისხამდელი (undergraduate) სწავლის პირველი წლის ექვივალენტი) ჩარიცხვა მისაღები მოთხოვნილებების გარეშე ხდება. სერთიფიკატის მოსაპოვებლად სტუდენტებმა უნივერსიტეტის მიერ განსაზღვრულ საგნებში 120 კრედიტი უნდა მოაგროვონ.

უმაღლესი ნაციონალური დიპლომი

უმაღლესი ნაციონალური დიპლომი (HND) სტუდენტებს უმაღლესი განათლების მიღების ალტერნატიულ გზას სთავაზობს. ამ ტიპის სწავლება, როგორც წესი არ ანიჭებს ბაკალავრის ხარისხს. სწავლის ხანგრძლივობა 2 წელია და ვიწრო პროფესიულ სპეციალიზაციაზე ფოკუსირდება. NHD-ს წარმატებით დასრულება, მომიჯნავე ხარისხის (related degree) მეორე კურსზე გადასვლის საფუძველია. ზოგიერთ საგანში შესაძლებელია ერთ წელიწადში ჩვეულებრივი ხარისხის (Ordinary degree) მოპოვება და შემდგომში, დროის ნაწილობრივი დატვირთვით სწავლით (Part-time study) მისი კონვერტირება საპატიო ხარისხზე (Honor degree).

უმაღლესი განათლების დიპლომი

უმაღლესი განათლების დიპლომი (DipHe) იგივეა რაც HND, მაგრამ აკრედიტირებულ პროფესიულ კვალიფიკაციას წარმოადგენს. იგი უზრუნველყოფს ისეთ პროფესიებზე მიღებას როგორცაა ექთანი და სოციალური მუშაკი (HERO 2003)². უმაღლესი განათლების დიპლომი შეიქმნა 1972 წელს როგორც ორწლიანი კურსი უნივერსიტეტში, პოლიტექნიკურ სასწავლებლებსა და კოლეჯებში. DipHe დიპლომი “ინტელექტუალურად არა ნაკლებ აღიარებული” იყო, ვიდრე ხარისხის მიმნიჭებელი

² www.hero.ac.uk/studing

კურსის პირველი ორი წლის სწავლება. 1972 წლის დოკუმენტის ე.წ. “თეთრი ქაღალდი, განათლება” (White paper, Education) საფუძველზე, სკოლების და კოლეჯების დამამთავრებელი კურსის სტუდენტებს მხოლოდ მუშაობისა და დროის ნაწილობრივი დატვირთვით სწავლის, ან არანაკლებ სამ წლიან კურსზე დასწრების არჩევანის საშუალება ჰქონდათ. ყველა სპეციფიკურ პროფესიულ სფეროში მხოლოდ შეზღუდული დიაპაზონის, ორწლიანი კურსები იყო დაშვებული. მას შემდეგ არაფერი შეცვლილა. 1972 წლის თეთრმა ქაღალდმა, უმაღლეს განათლებაში საკმარისი მოქნილობის მისაღწევად, ახალი კურსები, “კრიტიკული ელემენტის” სახით წარმოადგინა. მიუხედავად ამისა DipHE დიდი პოპულარობით სტუდენტებშიც არ სარგებლობდა. უნივერსიტეტებში სპეციალობები ზერელედ აისახა, პოლიტექნიკურ სასწავლებლებში და კოლეჯებში კი DipHE თავისუფლად მდგომ (“free-standing”) კურსებს არასოდეს გადაუჭარბებია 4000-თვის (შედარებისათვის 1990 წელს პირველი ხარისხის 250000-ზე მეტი კურსი იყო).

საბაზისო ხარისხები

გაერთიანებულ სამეფოში 2001 წლის სექტემბრიდან ე.წ. საბაზისო ხარისხები (Foundation degrees) იქნა შემოთავაზებული. საბაზისო ხარისხი უმაღლესი განათლების დიპლომის მსგავსია. ამ კურსების მიზანი, 1972 წლის დარად, რესურსებში სავარაუდო ჩავარდნების ამოვსება, ტექნიკური დონის კვალიფიკაციის მქონე ადამიანების ნაკლებობის აღმოფხვრა და დამქირავებლისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების მქონე კადრით უზრუნველყოფა იყო. აღსანიშნავია რომ, თეთრ ქაღალდში ე.წ. “იფ ჩანაცვლებად” მოხსენიებული სახელწოდებისგან განსხვავებით, საბაზისო ხარისხების კურსებმა თავად დაიმკვიდრეს საკუთარი პოზიციები და სახელი. თუმცა შეთავაზებულ კურსებს შორის არსებობს განსხვავებები. საბაზისო ხარისხები მხოლოდ პროფესიული მიზნებისათვისაა განსაზღვრული. სამინისტრო, ხარისხებში იმ ძირითადი უნარების და ცოდნის აუცილებლობით ჩართვას მოითხოვს, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს კურსდამთავრებულებს შეიტანონ “სრული პოტენციალი შრომითი ბაზრის ყველა სექტორში”, ისე, რომ დააკმაყოფილონ დამქირავებლის მოთხოვნები. (Pratt THES 2000). ამგვარად, ეს ხარისხები, დამქირავებლების უშუალო დაკვეთის შედეგადაა წარმოქმნილი. რაც შეეხება ამ ხარისხების ინსტიტუციურ უზრუნველყოფას იგი განვითარდა ხარისხის მიმნიჭებელი უმაღლესი განათლების დაწესებულებების, შემდგომი განათლების კოლეჯების პარტნიორობით და ინგლისის უმაღლესი განათლების დამფინანსებელი საბჭოს, უელსის ნაციონალური ანსამბლეს და ჩრდილოეთ ირლანდიის განათლებისა და სწავლების დეპარტამენტების მხარდაჭერით. ხარისხები საგანმანათლებლო დაწესებულებების დასახმარებლად შეიქმნა, რათა გააღრმავონ ურთიერთობა უმაღლესი განათლების სასწავლებლებთან და დაგეგმონ განათლება ცხოვრების მანძილზე (LLL-Lifelong learning). მათ ფარგლებში ხელმისაწვდომია გამოყენებად საგანთა სფერო, ისეთი როგორცაა ინტერნეტ გათვლები, სწავლების მხადაჭერა, სტუმართმოყვარეობა, თავისუფალი დრო და ტურიზმი. საბაზისო ხარისხების მოპოვება შესაძლებელია ორწლიან დროის სრული დატვირთვით სწავლის ან დროის ნაწილობრივი დატვირთვით მისი ექვივალენტის გავლის შემდეგ. საბაზისო ხარისხები პირველი ხარისხის შესაძლო ალტერნატივად განიხილება.

პირველი ხარისხები

გაერთიანებულ სამეფოში პირველი ხარისხები (First degrees) მოიცავს ტრადიციულ პირველ ხარისხებს, კვალიფიცირებული მასწავლებლის სტატუსის პირველ ხარისხს, რომელიც რეგისტრირებულია შოტლანდიის მთავარ სასწავლო საბჭოში, საპატიო პირველ ხარისხებს და დიპლომთან კონკურენტუნარიან პირველ ხარისხებს. ტრადიციულ პირველ ხარისხთაგან ყველაზე გავრცელებულია ხელოვნების ბაკალავრისა (*Bachelor of Art*) და მეცნიერების ბაკალავრის (*Bachelor of Science*) ხარისხები.

პირველი ხარისხები ძირითადად სამწლიანი პროგრამებია. გამონაკლისს წარმოადგენენ: ენის კურსები (საზღვარგარეთ ერთწლიანი ხანგრძლივობით), გაძლიერებული ინჟინერიის, მედიცინის, არქიტექტურის, დამწყებ მასწავლებელთა დახელოვნების საპატიო (*Honours B.Ed*), და სამრეწველო ტრეინინგებით შედგენილი (ე.წ. “sandwich courses”) კურსები. ამავე დროს კილის და შოტლანდიის უნივერსიტეტების პირველი ხარისხის პროგრამები უმთავრესად ოთხწლიანია. ხარისხამდელი პროგრამები შეიძლება სხვადასხვა დონეზე დასრულდეს. უმაღლესი დონე - ბაკალავრი “ჩაეთვალა” (*Bachelor pass degree*) და უმაღლესი ბაკალავრის პირველი კლასის საპატიო ხარისხია (*Bachelor first-class honours degree*). საპატიო ბაკალავრის ხარისხი შესაძლებელია სამ კატეგორიად დაიყოს: საპატიო პირველი, მეორე და მესამე კლასის ხარისხები, თითოეულში გამოყოფილია i და ii დონეები. განსხვავება საპატიო ხარისხებსა და ჩვეულებრივ ხარისხებს შორის დამოკიდებულია სწავლების დატვირთვაზე: ჩვეულებრივი (ორდინალური) ხარისხის (*Ordinary degree*) მოსაპოვებლად ყველაზე ნაკლები რაოდენობის კრედიტ ქულაა სავალდებულო.

ზოგიერთ დაწესებულებაში გაძლიერებული ორწლიანი ხარისხები არსებობს, სადაც სწავლება არადადეგების პერიოდშიც მიმდინარეობს.

პირველი ხარისხი მეცნიერების (*B.Sc*) ან ხელოვნების ბაკალავრია (*BA*). ხანდახან ხდება სპეციალური კვალიფიკაციების მინიჭება ბაკალავრის ხარისხზე ინჟინერიაში (*B.Eng*) და განათლებაში *B.Ed*. ხარისხამდელი პროგრამის დასრულების შემდეგ სწავლა შესაძლებელია გაგრძელდეს სამი განსხვავებული კვალიფიკაციის პროგრამით: ხარისხისშემდგომი დიპლომები და სერტიფიკატები, მაგისტრის ხარისხები და დოქტორის ხარისხები.

ხარისხისშემდგომი პროგრამები

ხარისხისშემდგომი (*Post graduate*) კვალიფიკაციის მოპოვება შესაძლებელია სასწავლო კურსის წარმატებით დასრულების, ინდივიდუალური კვლევის ან მათი კომბინაციის შედეგად. მისი მინიჭება მაგისტრის და დოქტორის ხარისხის დონეებზე ხდება. უნივერსიტეტებმა შესაძლოა საპატიო უმაღლესი ხარისხი (ხშირად დოქტორის ხარისხი) აკადემიურ ან საზოგადოებრივ ცხოვრებაში წარჩინებულ პირებს ან იმ ადამიანებს მიანიჭონ, ვისაც ღირშესანიშნავი შეწირულობა გაუკეთებია უნივერსიტეტისა ან ადგილობრივი საზოგადოებისათვის.

მაგისტრის ხარისხები

ხარისხისშემდგომი კვალიფიკაციები მოიცავს დოქტორის, მაგისტრის, უმაღლესი ბაკალავრის საპატიო ხარისხებს (*Higher Bachelor degrees with honours*) და ხარისხისშემდგომ სერტიფიკატებს განათლებაში (*PGCE*). ხარისხისშემდგომი

სერტიფიკატებსა ან ხარისხისშემდგომ დიპლომის პროგრამებზე, ცოდნის გაფართოების მიზნით, ძირითადად, ერთ დისციპლინაში ხარისხის მფლობელი სტუდენტები დაიშვებიან. სწავლების ხანგრძლივობა ჩვეულებრივ ერთი წელია.

მაგისტრის ხარისხის მინიჭება, ბაკალავრის ხარისხის მომდევნო ერთი ან ორი წლის სწავლების შემდეგ ხდება. მაგისტრის ხარისხი, როგორც წესი, ერთი წლის განმავლობაში დროის სრული დატვირთვით (full-time) სწავლას, ან უფრო ხშირად 2 წლის დროის ნაწილობრივი დატვირთვის (part-time) ექვივალენტს მოითხოვს. გამონაკლისებია კემბრიჯის და ოქსფორდის უნივერსიტეტები, სადაც ხელოვნების მაგისტრის ხარისხი **სიმწიფის** და არა დამატებითი აკადემიური მიღწევის ინდიკატორია. ამ უნივერსიტეტების კურსდამთავრებულებს (სპეციალობის მიუხედავად BA-ს მფლობელები) გამოცდების გარეშე, თანხის გადახდის შემდეგ MA-ზე შესვლის უფლება აქვთ.

ძირითადი ხარისხები მაგისტრატურაში, რომლებიც მიღწეულია სასწავლო კურსის წარმატებით დასრულების, ინდივიდუალური კვლევის ან მათი კომბინაციის შედეგად, არის ხელოვნების მაგისტრი MA, მეცნიერების მაგისტრი MSc, ბიზნეს ადმინისტრირების მაგისტრი MBA, განათლების მაგისტრი MEd, სოციალური მუშაკის მაგისტრი MSW, მუსიკალურ ხელოვნებათა მაგისტრი AMusM, სამედიცინო მეცნიერებათა მაგისტრი MMedSci და ფილოსოფიის მაგისტრი MPhil.

დოქტორის ხარისხი

დოქტორის ხარისხი არის ხარისხისშემდგომი წოდება, რომელიც მიენიჭება თეზისებისა ან ესსეებისათვის. დოქტორის თეზისი დაახლოებით 60000-80000 სიტყვისაგან შემდგარი ნაშრომია, რომელშიც დიდი მნიშვნელობა წარმოდგენილ ინფორმაციას ენიჭება. ბევრი სტუდენტი ამ ხარისხისთვის დროის ნაწილობრივი დატვირთვით სწავლობს. მინიჭებადი ხარისხი, როგორც წესი არის PhD, ზოგიერთ უნივერსიტეტში “Phil” კვლევის ან სწავლების სფეროს მიუხედავად ენიჭებათ. გამონაკლისი ზოგიერთი სპეციალიზირებული, მაგალითად მუსიკალური ხელოვნების დოქტორის AMusD ხარისხია. სტუდენტებს, დოქტორის წოდების მოპოვებისათვის, 3 წლის განმავლობაში დროის სრული დატვირთვით კვლევის წარმოებისათვის საჭირო ჰონორარის მოთხოვნის უფლება აქვთ.

“სენიორ დოქტორებს” ასევე შეიძლება მიენიჭოთ სტიპენდია გამოქვეყნებული ნაშრომის აღიარების შემდეგ. სენიორ დოქტორის წოდება ჩვეულებრივ, PhD წოდებაზე მეტად გამოხატავს მფლობელის ინტერესის სფეროს. მაგალითად, ლიტერატურის DLitt და მეცნიერების დოქტორის DSc წოდებები.

განათლების ალტერნატიული ტიპები

გაერთიანებულ სამეფოში საუნივერსიტეტო სექტორის გარდა, არსებობენ სასწავლო დაწესებულებები, რომლებიც გარკვეულ შემთხვევებში თავად გადადიან უმაღლესი განათლების სექტორში და სტუდენტებს უმაღლესი განათლების მიღების საშუალებას აძლევენ.

შემდგომი განათლება

საშუალო განათლების შემდეგ უმაღლეს განათლებამდე მისასვლელი რამოდენიმე ალტერნატიული გზა არსებობს. აღნიშნული რგოლი, როგორც წესი შემდგომ განათლებად (Further Education) მოიხსენიება. ინგლისსა და უელსში შემდგომი

განათლების დაწესებულებებს მიეკუთვნება შემდგომი განათლების კოლეჯები, ზრდასრულთა განათლების ცენტრები, მეექვსე-კლასის კოლეჯები და ღია კოლეჯები და ზრდასრულთა განათლება (Open college and adult education).

შემდგომი განათლების კოლეჯები

დაწესებულებათა ტიპი, რომელიც აწარმოებს შემდგომ განათლებას ინგლისსა და უელსში მოიცავს ე.წ. “შემდგომი განათლების” კოლეჯებს (Further education Colleges), მეექვსე-კლასის კოლეჯებს (Six-form Colleges)³ და ზრდასრულთა განათლების ცენტრებს (Adult education Centres). ჩრდილოეთ ირლანდიაში კი, მხოლოდ “შემდგომი განათლების” კოლეჯებია. შემდგომი განათლებაში არ არსებობს რაიმე დადგენილი სწავლების წესი. სტუდენტებს შეუძლიათ აირჩიონ ზოგადი და დარგობრივი კურსებს (vocational courses) ან მათი კომბინაცია. თუმცა, ტრადიციულად, შემდგომი განათლების კურსები დარგობრივ განათლების ტრენინგებს ატარებენ, რადგან მეექვსე-კლასის კოლეჯები, როგორც წესი, მხოლოდ ზოგადი განათლების საგნებს სთავაზობენ სტუდენტებს.

უმაღლესი განათლების კოლეჯები და დაწესებულებები, ადრეული მასწავლებელთა მომზადების კოლეჯების (Teacher-training colleges) და სხვა უწყებათა შერწყმის შედეგია. ამ დაწესებულებების ტენდენცია დარგობრივი მიმართულების პროგრამების შექმნაა. მრავალი მათგანის ძირითადი საქმიანობა მასწავლებელთა მომზადებაა, თუმცა ამის მიუხედავად, სფეროთა ფართო არჩევანს სთავაზობენ სტუდენტებს, მათ შორის ხელოვნებას, დრამას და ტექნოლოგიას. კოლეჯებს შეუძლიათ შესთავაზონ კურსები, რომელთა საშუალებითაც სტუდენტები მოიპოვებენ ხარისხებს, ხარისხის შემდგომ (postgraduate) კვალიფიკაციებს, პროფესიულ და დარგობრივ კვალიფიკაციებს, უმაღლეს განათლების დიპლომებს. მინიჭებადი ხარისხები თავის მხრივ შეთანხმებული უნდა იყოს უნივერსიტეტებთან ან განათლების მმართველ ორგანოებთან.

შემდგომი განათლების კოლეჯი უზრუნველყოფს დროის სრული (full-time) ან ნაწილობრივი (part-time) დატვირთვით სწავლებას სტუდენტებისათვის, რომელთა ასაკი აუცილებლად აღემატება სკოლის დამთავრების ასაკს (16 წელი). შემდგომი განათლების კოლეჯებში ტრადიციულად დარგობრივი კურსები ისწავლება, მაგრამ ამჟამად მათი უმეტესობა აკადემიურ კურსებსაც სთავაზობს სტუდენტებს. შემდგომი განათლების კოლეჯთა უმეტესობა სპეციალიზირებულია ინჟინერიაში, სოფლის მეურნეობაში, სახვით ხელოვნებასა ან მასწავლებელთა მომზადებაში. ასევე არსებობს ზოგიერთი კოლეჯი, რომელიც ბიზნესის, არქიტექტურასა და სხვა სფეროების სწავლებაზე არიან ფოკუსირებული. ჩრდილოეთ ირლანდიაში არსებობს ნაწილობრივი დროით დატვირთვის კურსები ზრდასრულთათვის. ყველა კურსში, ნაციონალური გამოცდებისა და მისაღები კონტინგენტის რაოდენობა განსაზღვრულია ე.წ. ნაციონალური შეთანხმებით. სწავლების მიმართულება და დატვირთვის დრო თავად კურსის ტიპზეა დამოკიდებული.

³ sixth-form college – მოსამზადებელი კოლეჯი - საშუალო განათლების, კერძო ან სახელმწიფო დაწესებულება 16 წელს მიღწეული ახალგაზრდებისათვის, რომელიც მოსწავლეებს მეექვსე კლასის გაფართოებული პროგრამით ამზადებს.

sixth form - მეექვსე კლასი- ბოლო ორი ან სამი დამამთავრებელი კლასი, საშუალო (public school) ან კლასიკურ (გრამატიკულ) სკოლაში (grammar school).

შემდგომი განათლების კოლეჯებს საკუთარი ხარისხის მინიჭების უფლების მოსაპოვებლად შეუძლიათ მმართველ დაწესებულებებს ან პირებს მიმართონ. ამასთან აუცილებლობით უნდა წარმოადგინონ უნივერსიტეტის მიერ დამოწმებული, მიმდინარე კურსების კომპეტენტური ანგარიში. კოლეჯებს ასევე შეუძლიათ უნივერსიტეტის სტატუსი მოითხოვონ. სტატუსის მოსაპოვებლად ისინი გარკვეულ კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდნენ, მათ შორის, შეთავაზებული პირველი და უმაღლესი ხარისხების შესაბამის სტატუსს დასაქმების ბაზარზე. შემდგომი და უმაღლესი განათლების 1992 წლის აქტი (The Further and Higher Education Act 1992) შემდგომი განათლების დაწესებულებებს უფლებას აძლევს გადავიდეს უმაღლესი განათლების სექტორში, თუკი სტუდენტთა მიერ არჩეულ კურსთა საერთო რაოდენობის 55%-ზე მეტი უმაღლესი განათლების კურსებია.

მექვე-კლასის კოლეჯები

მექვე-კლასის კოლეჯები (Sixth-form colleges), მხოლოდ ინგლისისა და უელსისში ექვემდებარება სკოლის წესებს. სრული დროით დატვირთვის აკადემიურ კურსებს კოლეჯები იმ სტუდენტებს სთავაზობენ, რომლებმაც გადააჭარბეს სკოლის დამთავრების ასაკს. მას შემდეგ, რაც შემდგომი და უმაღლესი განათლების 1992 წლის აქტმა მექვე-კლასის კოლეჯებიც მიაკუთვნა შემდგომი განათლების სექტორს, მათ შემდგომი განათლების კურსების შეთავაზების უფლებაც აქვთ, დროის როგორც სრული, ასევე ნაწილობრივი დატვირთვით. შემდგომი და ზრდასრულთა განათლების დაწესებულებებში, ოფიციალურად არ არსებობს მისაღები წესები, თუმცა ზოგიერთ კურსზე მოსახვედრად სპეციალური მოთხოვნების დაკმაყოფილებაა საჭირო. ბევრმა კოლეჯმა შემოიღო სპეციალური მისაღები კურსები იმ ადამიანებისათვის, ვისაც არ გააჩნია აკადემიური კვალიფიკაცია.

ღია კოლეჯები და ზრდასრულთა განათლება

ღია კოლეჯები (Open Colleges), რომლებმაც კურსების შეთავაზება 1987 წლიდან დაიწყო, დამოუკიდებელი დაწესებულებებია და თავდაპირველად სახელმწიფოს მიერ ფინანსდებოდნენ. მათი მიზანი დარგობრივ საგნებში, განსხვავებულ დონეზე ღია სწავლების კურსების წარმოებაა. კურსის მიზანი აუცილებლობით არ გულისხმობს ნაციონალური კვალიფიკაციის აღიარებას, მისი ძირითადი მიზანი ადამიანების ცოდნის და უნარების განახლება-გადრმავეებაა. ღია ტექნიკური პროგრამები იგეგმება კადრების სერვისის კომისიის (MSC) მიერ. მათი მიზანი, ადვილად აღქმადი მეთოდების საშუალებით, უშუალოდ ფირმის შიგნით ან ფირმათა, კოლეჯთა და სხვა სააგენტოთა ურთიერთანამშრომლობის გზით, ტრენინგების სრულყოფა-განვითარებაა. 1987 წელს დაარსებული ხელოვნების კოლეჯი, ადამიანებს სახლიდან გაუსვლელად, ხელოვნების შესწავლის საშუალებას აძლევს. ის თითქმის ისევე ფუნქციონირებს, როგორც ღია უნივერსიტეტი, მაგრამ სახელმწიფოს მიერ არ ფინანსდება (შეწირულობებსა და დონორ ორგანიზაციებზეა დამოკიდებული).

ზრდასრულთა განათლება (Adult Education) ხშირად განსაზღვრულია როგორც განათლება, რომელიც მოიცავს უნივერსიტეტების და კოლეჯების ზრდასრულ სტუდენტთა უმაღლეს განათლებას. ამ გაგებით, ღია უნივერსიტეტების (Open University) მუშაობა აღირიცხება როგორც ზრდასრულთა განათლება, ისევე როგორც უნივერსიტეტების და კოლეჯების ნაწილობრივი დროის დატვირთვის კურსების

უმეტესობა. ასევე არსებობს განათლება, რომელიც უშუალოდ ზრდასრულებზე ფოკუსირდება.

ზრდასრულთა განათლების ცენტრები ადგილობრივი განათლების მმართველობას (LEA) ექვემდებარება. 1988 წლის განათლების რეფორმის აქტმა ადგილობრივი მმართველობის ცენტრებს მიანიჭა უფლება თავად შეედგინათ ამ დაწესებულებათა ადგილობრივი მენეჯმენტის სქემები, რომელთა შედეგები, თავის მხრივ, სახელმწიფო სტრუქტურის მენეჯმენტის მიმართულებებს დაექვემდებარება. ზრდასრულთა განათლების ცენტრებში, LEA-ს ყოველდღიურ მენეჯმენტი უფროსებსა ან დირექტორებს ევალებათ. LEA-ს უშედეგოდ ცდილობს ზრდასრულთა განათლების ცენტრებში, ბიუჯეტის და კადრების მართვის საკითხებში სახელმწიფო სტრუქტურების ჩართვას. ზრდასრულთა განათლების ცენტრები, ისევე როგორც შემდგომი განათლების დაწესებულებების სექტორი (FEFC), შეიძლება ორგანიზებული იყოს სახელმწიფოებრივი ხაზით. ცენტრები, როგორც წესი ერთი ადმინისტრაციული ორგანოსაგან და ტერიტორიულად სხვადასხვა ადგილზე განლაგებული სასწავლო ცენტრებისგან შედგება. ზოგიერთი ცენტრი სკოლის ტერიტორიაზე, სადამოს საათებშია განლაგებული. ამგვარ ცენტრებში პერსონალის მცირე რაოდენობა დროის სრული დატვირთვით მუშაობს და დროის ნაწილობრივი დატვირთვით მომუშავე მრავალრიცხოვან თანამშრომელთა საქმიანობას უწყევს კოორდინირებას. მიუხედავად ყოველივე ამისა, ზრდასრულთა განათლების ორგანიზება დიდადაა დამოკიდებული LEA-ზე.

უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებაში ჩარიცხვის პირობები

გაერთიანებული სამეფოს უმაღლესი განათლების სისტემა მთელს ევროპაში გამოირჩევა თავისი მკაცრი დამოკიდებულებით სტუდენტთა არჩევითობისადმი. შედარებისათვის 2000 წელს, კანდიდატთა დაახლოებით 25%-ს უარი ეთქვათ მიღებაზე. არსებობს ცენტრალური სააგენტო, რომელიც კოორდინირებს თითქმის ყველა, დროის სრული დატვირთვის (full-time) საუნივერსიტეტო პროგრამებზე მიღების პროცედურებს (უნივერსიტეტთა და კოლეჯთა მიღების სერვისი, UCAS). UCAS არსებობის მიუხედავად, უნივერსიტეტები თავად არჩევენ სტუდენტებს. უნივერსიტეტები არ არიან ვალდებული ახსნან მიღების ან უარის თქმის მიზეზები.

ჩარიცხვისათვის საჭირო კვალიფიკაციები

ხარისხის მოსაპოვებელ კურსზე ჩასარიცხად საჭირო ტრადიციული კვალიფიკაციებია: ორი ან სამი მაღალი დონის ზოგადი განათლების სერტიფიკატი (General Certificate of Education Advanced level GCE A-Level), ან საშუალო განათლების სერტიფიკატის (GCSE) მინიმალური რაოდენობა არანაკლებ C შეფასებით. ამგვარი მოთხოვნები, მიღების ყველაზე მეტად გავრცელებული ფორმაა, განსაკუთრებით დროის სრული დატვირთვის ხარისხამდელ სტუდენტთა შერჩევისას. სტუდენტებს განსხვავებულ კვალიფიკაციათა მიმნიჭებელი საგანმანათლებლო დაწესებულებებიც ღებულობენ. მათ მიერ შეთავაზებულია ისეთი კვალიფიკაციები, როგორცაა მაღალი დონის საგანმანათლებლო დარგობრივი სერტიფიკატი (VCE A-level), BTRC ნაციონალურ სერტიფიკატი, ინტერნაციონალურ ბაკალავრიატი და სხვა. რეალურად, ვინაიდან მიღებაზე დიდი კონკურსია, დაწესებულებათა უმეტესობას შეთავაზებული ხარისხების დონეები მინიმუმამდე დაყავთ. მისაღები მოთხოვნები გამოიხატება საგნებში ჩათვლათა რაოდენობის ან ნიშანთა საშუალებითაც. მაგალითისათვის უნივერსიტეტის სამედიცინო დეპარტამენტი, როგორც წესი, სპეციალურ საგნებში სამ

A დონის A ჩათვლას (A level passes A grade) ან ორ A დონის A და ერთ B დონეზე ჩაბარებულ ჩათვლას ითხოვს.

უმაღლესი განათლების დონეზე გამსვლელ ქულათა რაოდენობის აღსარიცხად “UCAS ახალმა ტარიფმა” (UCAS Tariff) შეიმუშავა ქულათა სისტემა, რომელიც 2002 წლიდან გამოიყენება. იგი მორგებულია კვალიფიკაციათა დიდ რაოდენობაზე და შეესაბამება შოტლანდიის კვალიფიკაციებსაც.

ბევრი დაწესებულება განაცხადებს იმ ზრდასრული კანდიდატებისაგანაც ღებულობს, რომელთაც აქვთ შესაბამისი გამოცდილება, მაგრამ ფორმალური კვალიფიკაცია არ გააჩნიათ. სულ უფრო მეტი უნივერსიტეტი ატარებს კურსებს მოდულარული ან დროის ნაწილობრივი დატვირთვით, ანიჭებს კრედიტებს უკვე მიღებული განათლების, სამუშაო გამოცდილების ან სხვა გამოცდილების გათვალისწინებით (Accreditation of Prior Learning APL ან Accreditation of Prior Experiential Learning APEL).

უმაღლესი განათლების დაწესებულებაში ჩარიცხვა მისაღები კურსების (Access courses) საშუალებითაცაა შესაძლებელი. ამგვარი კურსები ფართოდ გამოიყენება შემდგომი განათლების დაწესებულებებში. ისინი სტუდენტებს აკადემიური კვალიფიკაციის გარეშე, უმაღლესი განათლების დონეზე მოხვედრის საშუალებას აძლევენ. კურსები ძირითადად ზრდასრული სტუდენტებისათვისაა განკუთვნილი. ამგვარ კურსებს, გარკვეულ შემთხვევებში, გარანტირებულად შეუძლიათ უზრუნველყონ სპეციალურ ხარისხამდელ კურსზე მოხვედრა. სპეციალური მოთხოვნებია დაწესებული დამწყებ მასწავლებელთა ტრენინგებზე მისაღებადაც.

სტუდენტები უმაღლესი განათლების კურსებზე ლექციებს ინგლისურად ისმენენ, შესრულებულ შრომებსა და გამოცდებს გამართულ ინგლისურ ენაზე აბარებენ. უელსის უნივერსიტეტები და რამდენიმე სხვა დაწესებულება, ზოგიერთ კურსს საშუალო სირთულის უელსის ენაზე ატარებენ. სტუდენტებიც დავალებებსა და გამოცდებს შესაბამისად, იმავე ენაზე აბარებენ.

თუკი მისაღებ კანდიდატთა რიცხვი, აჭარბებს შესავსებ ადგილთა რაოდენობას, რაც ხშირად ხდება მრავალ დისციპლინაში, დაწესებულებებს დამატებითი მისაღები კრიტერიუმების შემოტანა შეუძლიათ:

- მინიმალური სტანდარტების გარდა გამოცდაზე დამატებითი შედეგები;
- მასწავლებელთა რეკომენდაციები;
- პირადი არგუმენტები და მოტივაცია;
- ინტერვიუ (მხოლოდ კემბრიჯის უნივერსიტეტში).

უცხოელი სტუდენტებისათვის სიტუაცია სხვაგვარია, ძალიან ხშირად უცხოური სკოლის დამამთავრებელი სერთიფიკატი არ შეესაბამება ბრიტანულ დაწესებულებათა მისაღებ მოთხოვნებს. ნაციონალური აკადემიური აღიარების საინფორმაციო ცენტრი (NARIC) ამოწმებს, თუ რამდენად შეესაბამება უცხოელი სტუდენტის კვალიფიკაცია ბრიტანეთის მისაღებ მოთხოვნებს. დამატებით, სტუდენტებს ურჩევენ მოისმინონ ინგლისური ენის ლექციები და წარმოადგინონ შრომა, ჩააბარონ გამოცდები ინგლისურ ენაზე. უელსის უნივერსიტეტები და ზოგიერთი სხვა დაწესებულება უელსში სტუდენტებს საშუალო სირთულის უელსური ენის კურსებს სთავაზობენ, რომლის გავლის შემდეგაც სტუდენტებმა უნდა წარმოადგინონ შესრულებული შრომა და ჩააბარონ გამოცდა.

ჩარიცხვის პროცედურები და მოთხოვნები

მათ ვისაც უმაღლესი განათლების მიღების სურვილი აქვთ, ერთი წლით ადრე (ოქტომბერში) უნდა შეავსონ ე.წ. “მისაღები ფორმა”. მსურველებს ყოველგვარი პრიორიტეტის გარეშე, შეუძლიათ მიუთითონ მაქსიმუმ რვა პოზიცია (დაწესებულებათა და პროგრამათა ჩამონათვალი). UCAS შეგროვებულ ფორმებს შესაბამის სასწავლო დაწესებულებებს უგზავნის. დაწესებულება განაცხადებს, საკუთარი მოსაზრებით აძლევს შეფასებას. აპრილში, UCAS აბიტურიენტ-სტუდენტებს დაწესებულებების გადაწყვეტილებას აცობინებს. ამ დროისათვის სტუდენტებს ჯერ საბოლოო გამოცდები ჩაბარებული არა აქვთ. აქედან გამომდინარე დაწესებულების მიერ სტუდენტის მიღება პირობითია, რაც ნიშნავს, რომ წინადადება ძალაში შევა, თუ კანდიდატი გამოცდებზე მოპოვებული შედეგებით დააკმაყოფილებს წაყენებულ მოთხოვნებს. მას შემდეგ რაც სტუდენტები დაწესებულების მისაღებ პირობებს გაეცნობიან, მოქმედებენ ოფიციალურად და შეთავაზებულ ადგილთაგან მაქსიმუმ ორი პროგრამას ირჩევენ. როგორც წესი, პირველი პროგრამის შერჩევა გემოვნების მიხედვით ხდება. მეორე პროგრამის შერჩევას, პირველთან შედარებით დაბალი კონკურსი განაპირობებს. აღნიშნული პროცედურის გამო, UCAS-ს საშუალებით სტუდენტი სიაში სხვა დაწესებულებას ვერ შეიტანს. UCAS დაწესებულებებს სტუდენტების არჩევანსა და გამოცდების შედეგებს აცობინებს. თუკი აბიტურიენტი დააკმაყოფილებს წაყენებულ მისაღებ მოთხოვნებს, უნივერსიტეტი ვალდებულია დაამოწმოს სასწავლო ადგილის დაკავება. თუკი კანდიდატი ვერ აკმაყოფილებს მოთხოვნებს, მას ჩარიცხვის შანსი, თავისუფალი ადგილის დარჩენის შემთხვევაში აქვს. მათ ვინც ვერ დააკმაყოფილეს მითითებულ ორ პროგრამაზე მიღების კრიტერიუმები, მაგრამ დააკმაყოფილეს უმაღლესი განათლების მისაღები კრიტერიუმების მინიმუმი, შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ თავისუფალ დარჩენილ ადგილთა გადანაწილების პროცედურაში ე.წ. გარკვევის სქემა (Clearing Scheme), რომელიც სექტემბერში ტარდება. გარკვევის პროცედურაში მონაწილეობის მიღება შეუძლიათ იმ კანდიდატებსაც, რომლებმაც თავიანთი ფორმები მიღების ბოლო ეტაპზე გადააგზავნეს. ვაკანტური ადგილები UCAS-ს მიერ ქვეყნდება და ამის შემდეგ სტუდენტები და დაწესებულებები პირდაპირ შეიძლება დაუკავშირდნენ ერთმანეთს. სასწავლო ადგილის მოსაპოვებლად, თითქმის ყველა კანდიდატმა UCAS-ს პროცედურაში უნდა მიიღოს მონაწილეობა. ვინაიდან დაწესებულებები არ არიან ვალდებულნი განმარტონ უარის თქმის მიზეზი ან მიღების პირობები ზოგიერთი სტუდენტისათვის, პრაქტიკულად უშედეგოა ჩარიცხვის შედეგის გაპროტესტება.

რაც შეეხება ხარისხისშემდგომ (Postgraduate) სწავლებაზე ჩარიცხვის პროცედურებს, აქ მკაცრად განსაზღვრული წესი ან მოთხოვნები არ არსებობს. თითოეულ უნივერსიტეტს ამასთან დაკავშირებით საკუთარი მოსაზრება გააჩნია. აღნიშნული სწავლების კურსის გავლისათვის უპრიანია თავად სასწავლო დაწესებულებასთან კონტაქტის დამყარება.

შოტლანდიის, უელსის და ჩრდილოეთ ირლანდიის უმაღლესი განათლების დაწესებულებებში ჩასარცხვის პირობები

ჩრდილოეთ ირლანდიაში, ულსტერის უნივერსიტეტის “მაგი” კოლეჯში (ახლანდელი ულსტერის უნივერსიტეტი) მისაღები პირობები პირველად 1973 წელს, ზრდასრულ სტუდენტთა საბაზისო სწავლების სერტიფიკატის (Certificate in Foundation Studies for Mature Students) სახით შემოიღეს. დედოფლის უნივერსიტეტმა ბესფასტში

მისაღები მოთხოვნები შემდგომი განათლების კოლეჯში 1989 წელს შემოიღო. 1992 წლის ახალმა წესებმა კურსის ახალი მოთხოვნები და საბაზისო სწავლების სერტიფიკატის მინიჭების პირობები დაადგინა.

1989 წელს უელსის უმაღლესი განათლების დაწესებულებებმა უელსის საქმეთა სამინისტროსთან (Welsh Office) ერთად შექმნეს უელსის მისაღები განყოფილება (WAU). მისაღებ პროგრამათა ხარისხის საკონტროლებლად შეიქმნა უფლებამოსილი სააგენტოები (AVA). განსხვავებული ტიპის ბევრმა სასწავლო დაწესებულებამ (როგორცაა შემდგომი განათლების კოლეჯები, LEA, საქველმოქმედო დაწესებულებები, ზოგიერთი პროფესიული გაერთიანება, მეწარმეები და ა.შ.) ერთობლივად იმუშავა, როგორც მიღების და კრედიტების კონსორციუმის შემადგენელმა ნაწილმა. შედეგად, 1996-97 წლებში ყველა მისაღები პროგრამა მოდულარულ და საკრედიტო სისტემაზე გადავიდა.

შოტლანდიაში მისაღები პროგრამები გაერთიანებული სამეფოს წესებისგან დამოუკიდებლად განვითარდა. არსებობს მიღების ორი ძირითადი ტიპი: 1. პროგრამები, რომლებსაც სთავაზობენ უმაღლესი განათლების დაწესებულებები და 2. პროგრამები, რომლებიც მიმდინარეობენ საგანმანათლებლო მმართველი ორგანოების ხელშეწყობით. პირველი ტიპის პროგრამები, UACE-ს ხარისხის მართვის მიმართულების გათვალისწინებით, შიდა ხარისხის შეფასებას ექვემდებარება. ზოგიერთი მისაღები კურსების ნაწილი “სპეციალური მისაღები საზაფხულო სკოლების” სახითაა წარმოდგენილი. სკოლები სოციალურად დაბალ ფენასთან ურთიერთობენ. მეორე ტიპის პროგრამები 1988 წელს, შოტლანდიის გაფართოებული მიღების პროგრამის (SWAP) სახელწოდებით, შოტლანდიის განათლების ოფისის და ინდუსტრიული დეპარტამენტის ხელშეწყობით დაარსდა. ეს პროგრამები დამყარებულია SCOTVRC ნაციონალური სერტიფიკატის მოდულზე და SCOTVEC ხარისხის უზრუნველყოფ გამოცდებს ექვემდებარება.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ გაერთიანებული სამეფოს უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებები სასწავლო პროგრამათა და ხარისხთა ფართო არჩევანით ხასიათდებიან. განათლების მიღების საშუალება, როგორც ადგილობრივ ასევე უცხოელ სტუდენტებსაც ეძლევათ, თუმცა სწავლება ფასიანია და საკმარისად დიდი თანხების გადახდასთანაა დაკავშირებული.

რაც შეეხება ქვეყნის მიმართებას ბოლონიის პროცესებისადმი, შეიძლება ითქვას შემდეგი, რომ გაერთიანებული სამეფო თანამედროვე საგანმანათლებლო პროცესებში თავიდანვე მონაწილეობდა. 1999 წლის 19 ივნისს მან ბოლონიის დეკლარაციას მოაწერა ხელი. ბოლონიის პროცესის სხვა წევრი ქვეყნების მსგავსად გაერთიანებულ სამეფოს, უმაღლესი განათლების დონეზე უკვე აქვს ორ საფეხურიანი (ბაკალავრიატი-მაგისტრატურა) ხარისხების სისტემა. 2010 წლისათვის უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცის (EHEA) ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებით, ამჟამადც მიმდინარეობს განათლების სისტემის ბოლონიის პროცესთან შესაბამისობაში მოყვანა.

მნიშვნელოვანია იმისი აღნიშვნა, რომ ადგილობრივი მთავრობა ინტენსიურად ლეზულობს კონსულტაციებს სამეცნიერო საზოგადოებისაგან და პროფესიული გაერთიანებებისაგან რათა გამოიკვეთოს ბოლონიის პროცესის შესაბამისი ხარისხი ინტეგრირებული სამაგისტრო და ერთწლიანი სამაგისტრო კურსებისათვის.

ლიტერატურული წყაროები

1. Свейн Кивик - Структурные изменения систем высшего образования Западной Европы, 2005
2. Henno Theisens - Higher Education in The United Kingdom, Country report, CHEPS, May 2003
3. <http://angl.com.ru/education.htm>
4. <http://www.bolognaoslo.com/expose/global/download.asp?id=51&fk=29&thumb>
5. http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/03-Pos_pap-05/050426_Europe_Unit_UK.pdf
6. <http://www.coe.int/T/DG4/HigherEducation/EHEA2010/London%20Communique%20-%2018-05-2007.pdf>
7. http://evanet.his.de/old_evanet/forum/pdf-position/Employability-GB-EvaNet.pdf
8. www.hero.ac.uk/studing
9. http://international.edu.ru/analytics/national_systems/2375/
10. <http://www.royalsoc.ac.uk/displaypagedoc.asp?id=23899>
11. <http://www.studyabroad.ru/bcuc1.php#history>
12. <http://u-k.ru/viewtopic.php?t=18&highlight=>
13. <http://www.wikipedia.org/>

Article received: 2007-06-13